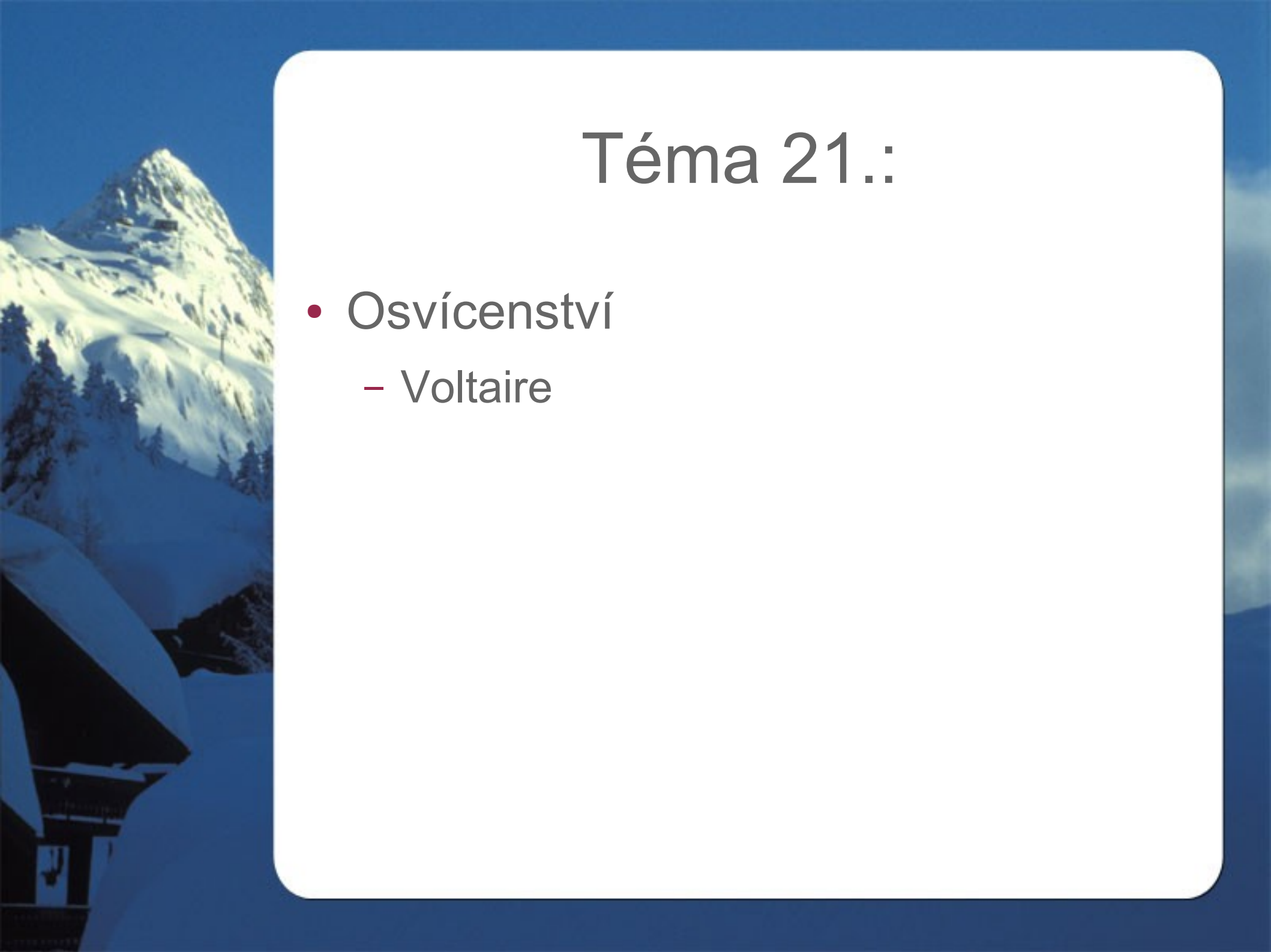

Téma 21.:

- Osvícenství
 - Voltaire

La révolte de la raison

- 18. století je třeba definovat prostřednictvím jeho vztahu k 17. století – tj. ke klasicismu
 - Je jeho pokračováním a zároveň popřením
 - Rozum stále vládne a zvyšuje svou moc > přestává však podporovat společenský řád > obrací se proti němu

Periodizace

- Ve Francii staletí netrvají sto let
 - 17. století > 1610-1715
 - 18. století > 1715-1789
 - 19. století > 1789-1914
- Francie dílnou osvícenství

Změna módy

- 17. století je dobou povinností a úkolů
 - Corneille, jansenismus, Pascal...
- 18. století se baví
 - “v 17. století vsedáme na koně, abychom bojovali. V 18. století jdeme na svačinku (...on va souper)”

Genderová perspektiva

- 17. století zná výjimečné ženy, ale je to mužné století (náb. války, dynastie)
- 18. století rodí význačné muže, ale je to ženské/zženštilé století
 - Ženy jsou kultivované, okouzlující, nakloněné milostným aférám
 - Rády hovoří, smějí se, tančí > salóny již v 16. století, avšak nyní se stávají **laboratořemi nového myšlení**

“Filozofické” názory

- Co je toto nové myšlení?
 - Tzv. Filozofické názory > které oslavují rozum a užívají ho proti víře a církevním dogmatům (jež nebyla v 17. století nijak zpochybňována)
 - Do popředí se dostává “věda”
 - Spolu s vědou Evropu dobývá koncept zrozený v renesanci > **koncept pokroku**
 - Člověk je chápán jako zlepšitelný
 - Vědecký pokrok je novou Biblí

osobnosti

- D'Alembert – spisovatel, ale též matematik
- Montesquieu – především vědec, a díky svým spisům též spisovatelem
- Diderot – kritik, romanopisec, autor dramát, filozof, ředitel Encyklopedie
 - S její pomocí d'Alembert, Voltaire, Montesquieu, Buffon, Turgot, Condillac, Helvétius, Marmontel staví revoluční stroj připravující roku 1789

Nový nástroj

- Tyto výstřelky rozumu přežívají a rozvíjejí se díky **toleranci**
 - Voltaire je jejím podporovatelem a zároveň hrdinou
 - Ovlivněn pobytem v Anglii, s jejím parlamentarismem, tolerancí a “humorem”

výsledek?

- Francouzská revoluce
 - Od výroku: “Stát jsem já” k výroku: “Národ, to je Výbor pro obecné blaho”
 - Měšťanský absolutismus překryje osvícenskou toleranci
 - Condorcet se otráví, Chamfort zavraždí, Buffonovi syny gilotinují, Mirabeau přejde k “nepříteli”, Malesherbes, který se tak bil za filosofy, se stává královským preceptorem, kdyby Voltaire nezemřel včas, byl by velkým mužem Revoluce

Voltaire (1694-1778)

- Narodil se jako François-Marie Arouet (Voltaire je vznešeněji znějící pseudonym, má oddělit od otce a minulosti)
 - otec mu platí vyhlášenou jezuitskou kolej Louis-le-Grand, vyniká ve studiu
 - odmítá stát se úředníkem a chce se věnovat literatuře
 - Kvůli čemuž ho chce jeho otec poslat do Ameriky

Voltaire (1694-1778)

- známými rodiny uveden mezi libertiny a vyšší šlechtu
- Na jejich zámcích pak žije a píše proti oficiální moci v době Regensství
- 2x vězněn v Bastille, hádka s rytířem Rohanem a exil v Anglii, kde seznamuje s mysliteli (Swift, Berkeley), čte Locka, udiven duchem svobody společnosti

Voltaire (1694-1778)

- Ještě před exilem v Anglii se stává uznávaným autorem
 - Úspěšně uvedená tragédie Oidipus (1718), považován za nástupce Racina
 - Henriádou (1723) se stává pro současníky největším epikem
- Je tedy nejprve především literátem
 - teprve zkušenost z Anglie a inspirace milenkou, paní z Chatelet, z něj udělají filozofa

Voltaire (1694-1778)

- Po návratu z Anglie spekuluje s výnosy z knih a finančně se zabezpečí
- Milencem o 12 mladší vzdělané a vdané šlechtičny paní z Chatelet, na jejímž zámku žije jako rodinný přítel
- tehdy, roku 1734 pod dojmy z Anglie vydává *Lettres philosophiques*
 - Formující dílo Osvícenství, které je ihned zakázáno Parlamentem ovládaným jansenisty

Voltaire (1694-1778)

- Po nenadálé smrti milenky 1749 přijímá pozvání pruského krále Bedřicha II.
 - Má být jeho rádce, ale po čase Voltaire znechucen odjíždí
- Nakonec si z honorářů a investic kupuje 1758 panství ve Ferney
 - Na francouzské půdě, ale jen 4km od Ženevy, kde je paní jeho domu (a milenkou?) dcera jeho sestry

Voltaire (1694-1778)

- zde jako patriarcha osvěcenství píše a hostí nejvýznamnější osobnosti doby, které za ním přijíždějí
 - mj. právě odtud píše proti nespravedlnosti a náboženské zaslepenosti (aféra Calas – muž neprávem obviněný a popravený za smrt svých dětí, aféra rytíře de La Barre, mladíka popraveného za libertinské chování atd.)

Voltaire (1694-1778)

- V závěru života přijíždí do Paříže, kde je triumfálně přijat v Akademii, v učené společnosti i prostými lidmi
 - Posléze jeho ostatky za Revoluce umístí do nově vzniklého Pantheonu

Všestranný autor

- Psal vše a s úspěchem
 - Nejprve vznešené žánry: tragédie a epiku
 - Posléze povídky, román, publicistické a filozofické články, pamflety, hesla do *Encyklopedie*
- V mládí se chtěl stát rádcem francouzského krále, aby uvedl v život reformy, odmítnut, jede do Berlína, avšak ještě větší zklamání

polemik

- Voltaire je rozený polemik, jeho myšlení se formuje při debatách
 - Proto také jeho myšlení dosti nesystematické

Lettres anglaises (1734)

- *Lettres anglaises* (nebo *Lettres philosophiques*)
 - Ve Francii mu napráskali holí, uvěznili jej v Bastille, v Anglii se setkává s parlamentními a osobními svobodami, s fungujícím obchodem a průmyslem
 - Text je zásadním filozofickým textem své doby > dokazuje blahodárnost svobody, a satira života ve Francii

Candide (1759)

- Filozofický román à la thèse, útočící proti Rousseauovým, Leibnitzovým a Wolfovým teoriím o optimismu a prozřetelnosti
 - nechává hlavního hrdinu procházet celou řadou katastrof
 - podstatná je i volba žánru – román je považován za pokleslý, plebejský žánr
 - Candide je ve své době považován za dílo vtipné a duchaplné

Dictionnaire philosophique portatif (1764)

- Nebo *La Raison par alphabet*
- 614 článků adaptovaných pro šíření filozofickým myšlenek v tomto zkráceném formátu
 - Efektivnější než velké svazky *Encyklopedie* [wiki](#)

Kde studovat?

- LAGARDE, A. MICHARD, L. (1985, 1998), *XVIIe siècle*. Paris, Bordas.
- ORMESSON, J. (2000), *Une autre histoire de la littérature française. Le théâtre classique*. Librio.

*Ústav romanistiky
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích*

kurz: Přehled vývoje románských literatur

rok: 2011/2012

přednáší: Josef Prokop

<http://uro.ff.jcu.cz>